

Sygn. akt I KK 77/21

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 9 listopada 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Marek Siwek (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Antoni Bojańczyk

SSN Igor Zgoliński

w sprawie R. B.

skazanego z art. 178a § 1 k.k. i in.

po rozpoznaniu w Izbie Karnej na posiedzeniu w trybie art. 535 § 5 k.p.k.

w dniu 9 listopada 2021 r.,

kasacji wniesionej przez obrońcę

od wyroku Sądu Okręgowego w O.

z dnia 15 grudnia 2020 r., sygn. akt II Ka (...)

zmieniającego wyrok Sądu Rejonowego w W.

z dnia 5 września 2019 r., sygn. akt II K (...)

I. uchyla zaskarżony wyrok w zakresie rozstrzygnięcia z pkt. I. b) i II oraz utrzymany nim w mocy wyrok Sądu Rejonowego w W. i sprawę w tej części przekazuje do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu w W..

II. zasądza od Skarbu Państwa na rzecz adw. S. D., Kancelaria Adwokacka w W., 442,80 zł (czterysta czterdzieści dwa złote osiemdziesiąt groszy), w tym podatek VAT, z tytułu sporządzenia i wniesienia kasacji.

UZASADNIENIE

Sąd Rejonowy w W. wyrokiem z 5 września 2019 r., sygn. akt II K (...), uznał R. B. za winnego: czynu z art. 263 § 2 k.k. skazując go za to na karę 6 miesięcy pozbawienia wolności (pkt 1), czynu z art. 62 ust. 1 ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii, skazując na karę 5 miesięcy pozbawienia wolności (pkt 2) oraz czynu z art. 178a § 1 k.k., skazując na karę 8 miesięcy pozbawienia wolności (pkt 3). Sąd ten orzekł wobec oskarżonego zakaz prowadzenia pojazdów mechanicznych oraz świadczenie pieniężne (pkt. 4 i 5), przepadek (pkt. 8 i 9), orzekł karę łączną zaliczając na jej poczet okres rzeczywistego pozbawienia wolności w sprawie (pkt. 6 i 7), rozstrzygnął co do dowodów rzeczowych oraz kosztów postępowania (pkt. 10 i 11).

Od wyroku tego apelację wniosła obrońca oskarżonego, która zaskarżyła go w całości i podniosła następujące zarzuty:

1. 1) obrazę przepisów postępowania, tj. art. 79 § 1 p. 3 i 4 k.p.k. polegającą na cofnięciu wyznaczenia obrońcy z urzędu oskarżonemu R. B. w sytuacji, w której pomimo wydania opinii sądowo-psychiatrycznej nadal zachodziła uzasadniona wątpliwość czy zdolność rozpoznania znaczenia czynu lub kierowania swoim postępowaniem nie była w czasie popełniania tych czynów wyłączona lub w znacznym stopniu ograniczona, jak również zachodziła uzasadniona wątpliwość czy stan zdrowia psychicznego oskarżonego pozwalał na udział w postępowaniu lub prowadzeniu obrony w sposób samodzielny oraz rozsądny, co stanowi bezwzględną przyczynę odwoławczą, określoną w art. 439 § 1 p. 10 k.p.k.
2. 1) obrazę przepisów postępowania mającą wpływ na treść orzeczenia tj.:
 1. naruszenie przepisu art. 7 k.p.k. poprzez naruszenie zasady swobodnej oceny dowodów, polegające na popadnięciu przez Sąd Rejonowy w W. w dowolność ocen, w szczególności w zakresie oceny wyjaśnień oskarżonego R. B. dotyczących zarzutu z pkt. I aktu oskarżenia oraz przedstawionej przez niego dokumentacji świadczącej o legalnym zakupie naboju alarmowego kal. 9 mm PA K.;

2. naruszenie przepisu art. 170 § 1 i 2 k.p.k. poprzez nieuwzględnienie wniosku dowodowego o przesłuchanie w charakterze świadka T. F. z uwagi na fakt, iż okoliczność która miała być udowodniona przez zeznania tego świadka nie ma znaczenia dla rozstrzygnięcia sprawy i zmierza do przewlekłości postępowania;
3. naruszenie przepisu art. 167 k.p.k. w zw. z art. 366 § 1 k.p.k. polegające na zaniechaniu dopuszczenia z urzędu dowodu w postaci zeznań świadka B. S., na okoliczność wyjaśnienia zakupu przez oskarżonego naboju alarmowego kal. 9 mm PA K. w sklepie firmowym M.;
4. naruszenie przepisu art. 201 k.p.k. w zw. z art. 196 § 3 k.p.k. poprzez niewezwanie biegłych do sporządzenia opinii uzupełniającej, jak również niewyłączenie biegłych w sytuacji, gdy ujawniły się powody osłabiające zaufanie do wiedzy biegłych.

2) błąd w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę wyroku, który miał istotny wpływ na treść orzeczenia i polegał na nietrafnym przekonaniu Sądu, że oskarżony dopuścił się zarzucanego mu czynu w pkt. I aktu oskarżenia oraz, iż miał pełną zdolność rozpoznania swoich czynów podczas gdy przeprowadzona w sposób prawidłowy ocena zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego, prowadzi do odmiennego wniosku.

W apelacji obrońca wniosła o:

- 1) dopuszczenie i przeprowadzenie dowodu z wyroku Sądu Okręgowego w W. o sygn. akt VI Ko (...) na okoliczność wznowienia postępowania przeciwko R. B. o czyn z art. 263 § 2 k.k. zakończonych prawomocnym wyrokiem Sądu Rejonowego w W. z dnia 22 marca 2017 r. oraz uchylenia powyższego wyroku i przekazania sprawy Sądowi Rejonowemu w W. do ponownego rozpoznania.
- 2) dopuszczenie i przeprowadzenie dowodu w postaci zeznań świadka B. S., (adres: ul. O. , w W.) na okoliczność wyjaśnienia zakupu przez oskarżonego naboju alarmowego kal. 9 mm PA K. w sklepie firmowym M.;
- 3) dopuszczenie i przeprowadzenie dowodu z dokumentacji medycznej oraz opinii sądowo-psychiatrycznych załączonych do niniejszej apelacji na okoliczność stanu zdrowia psychicznego oskarżonego oraz ustalenia przebiegu leczenia psychiatrycznego oskarżonego.

4) powołanie innych biegłych lekarzy psychiatrów celem wydania opinii sądowo-psychiatrycznej opartej na całości dokumentacji medycznej tj. Historii choroby z (...) Szpitala Wojewódzkiego D., Orzeczenia o stopniu niepełnosprawności oraz wszystkich Opinii sądowo-psychiatrycznych załączonych do niniejszej apelacji celem ustalenia poczytalności oskarżonego w chwili popełnienia zarzucanego mu czynu, jego aktualnego stanu zdrowia psychicznego, wskazanie czy ten stan pozwalał oskarżonemu na udział w postępowaniu i prowadzenie obrony w sposób samodzielny i rozsądny.

W oparciu o przytoczone wyżej zarzuty obrońca wniosła o uchylenie zaskarżonego orzeczenia i przekazanie sprawy Sądowi I instancji do ponownego rozpoznania, ewentualnie o zmianę zaskarżonego wyroku i uniewinnienie oskarżonego od zarzucanych czynów.

Sąd Okręgowy w O. po rozpoznaniu apelacji obrońcy wyrokiem z 15 grudnia 2020 r., sygn. akt II Ka (...) zmienił zaskarżony wyrok w ten sposób, że uchylił pkt. 1 i oskarżonego R. B. uniewinnił od dokonania czynu z art. 263 § 2 k.k. opisanego w pkt. I aktu oskarżenia (pkt I. a), karę łączną pozbawienia wolności orzeczoną w pkt. 6 obniżył do 10 miesięcy (pkt I. b), w pozostałej części zaskarżony wyrok utrzymał w mocy (pkt II) oraz rozstrzygnął o należności obrońcy z urzędu w związku z obroną w postępowaniu odwoławczym (pkt III), a koszty procesu przejął na rachunek Skarbu Państwa.

Od wyroku tego kasację wniósł ustanowiony z urzędu obrońca skazanego zaskarzając ten wyrok w całości i zarzucając:

1. art. 433 § 2 k.p.k. poprzez powierzchowne, a przez to nierzetelne rozpatrzenie podniesionego w apelacji obrońcy skazanego z dnia 21 stycznia 2020 r. zarzutu naruszenia art. 79 § 1 pkt 3 i 4 k.p.k. oraz niewystarczające w tym zakresie ustosunkowanie się do argumentacji skarżącej, a w konsekwencji zaaprobowanie sytuacji polegającej na tym, że w postępowaniu przed Sądem I instancji skazany nie miał obrońcy, chociaż zachodziła uzasadniona wątpliwość, czy jego zdolność rozpoznania znaczenia zarzuconych mu czynów lub kierowania swoim postępowaniem nie była w czasie popełnienia tych czynów wyłączona lub w znacznym stopniu ograniczona, jak również zachodziła uzasadniona wątpliwość, czy stan zdrowia psychicznego skazanego pozwalał mu na udział w postępowaniu

lub prowadzenie obrony w sposób samodzielny oraz rozsądny, co stanowi bezwzględną przyczynę odwoławczą wskazaną w art. 439 § 1 pkt 10 k.p.k.,

2. art. 410 k.p.k. poprzez nieuwzględnienie przez Sąd II instancji materiału dowodowego uzyskanego w toku postępowania odwoławczego, a obejmującego dowody z dokumentów załączonych do apelacji obrońcy skazanego z dnia 21.01.2020 r., zaniechanie oceny tego materiału dowodowego oraz pominięcie okoliczności z nich wynikających, co w konsekwencji doprowadziło do uznania, że w sprawie nie wystąpiła bezwzględna przyczyna odwoławcza wskazana w art. 439 § 1 pkt 10 k.p.k.

W oparciu o te zarzuty wniósł o uchylenie w całości wyroku Sądu Okręgowego w O. oraz wyroku Sądu Rejonowego w W. i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania w I instancji, a nadto o zasądzenie na jego rzecz kosztów obrony skazanego w postępowaniu przed Sądem Najwyższym.

Prokurator Okręgowy w O. wniósł o oddalenie kasacji jako oczywiście bezzasadnej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Kasacja jest zasadna w stopniu oczywistym, co umożliwiło rozpoznanie jej na posiedzeniu w trybie art. 535 § 5 k.p.k.

Trafnie obrońca podnosi, że Sąd Okręgowy w O. nierzetelnie rozpoznał sprawę w postępowaniu odwoławczym w zakresie najdalej idącego zarzutu, a więc naruszenia art. 79 § 1 pkt 3 i 4 k.p.k., skoro w rzeczywistości, pomimo określonej treści opinii biegłych psychiatrów sporządzonej w postępowaniu przygotowawczym, nadal istniała wątpliwość co do poczytalności R. B., a więc nie było podstaw do zwolnienia obrońcy ustanowionego z urzędu. Opinia ta jest bowiem w sposób wręcz oczywisty, widoczny na pierwszy rzut oka opinią niepełną, skoro na niespełna trzech stronach biegli stwierdzili pełną poczytalność oskarżonego (k. 218-220), nie odnosząc się w ogóle do kwestii choroby psychicznej, jaką jest schizofrenia, a której leczenie oskarżony potwierdził jeszcze będąc przesłuchany w postępowaniu przygotowawczym (k. 48), a nadto, której fakt był odnotowany w dokumentacji medycznej dostępnej także na tym etapie postępowania (k. 69). W takiej sytuacji dowodowej, jaka istniała, biegli mogli wprawdzie zająć stanowisko o tym, że oskarżony jest zdrowy, jednak musieli odnieść się do wspomnianej

jednostki chorobowej, gdyż w praktyce jej występowanie najczęściej prowadzi do stwierdzenia – co najmniej – ograniczonej poczytalności. W tym stanie rzeczy, po wniesieniu aktu oskarżenia bezpodstawnie doszło do zwolnienia obrońcy z urzędu (k. 254), na skutek czego oskarżony nie miał obrońcy w toku postępowania przed Sądem I instancji. Sąd II instancji przy zarzucie podniesionym jak w pkt. I apelacji, a nadto przy braku rzetelnych dowodów dotyczących stanu zdrowia psychicznego oskarżonego w czasie czynu i w czasie postępowania, nie miał podstaw do stwierdzenia, że wątpliwości co do stanu zdrowia psychicznego zostały usunięte przez opinię biegłych lekarzy psychiatrów (część 4 uzasadnienia wyroku Sądu odwoławczego), skoro nie odnosiła się ona w ogóle do najistotniejszej okoliczności dotyczącej stanu zdrowia psychicznego oskarżonego. Przy takiej jednostce chorobowej jak wyżej wskazana, a zarazem oczywistej niepełności opinii biegłych, rozważanie przez Sąd odwoławczy poczytalności na podstawie jedynie podejmowanych przez oskarżonego działań procesowych jest błędem, który trafnie został podniesiony w kasacji. Skoro opinia psychiatryczna sporządzona w postępowaniu przygotowawczym była w oczywisty sposób niepełna, nie było podstaw do stwierdzenia, że ustały wątpliwości co do poczytalności, a w konsekwencji, że istnieją podstawy do zwolnienia obrońcy ustanowionego z urzędu. W konsekwencji trzeba stwierdzić, że Sąd Rejonowy w W. rozpoznał sprawę R. B. na dwóch terminach rozprawy, kiedy nie był on reprezentowany przez obrońcę, w sytuacji gdy obrona była obligatoryjna, co stanowi bezwzględną przyczynę odwoławczą z art. 439 § 1 pkt 10 k.p.k., obligującą Sąd odwoławczy do uchylenia zaskarżonego wyroku celem ponownego rozpoznania sprawy. Rozstrzygnięcie o takiej treści, tj. uchylające wyrok Sądu I instancji, nie zapadło jednak w postępowaniu odwoławczym, pomimo prawidłowo podniesionego w apelacji zarzutu.

Trafny jest również drugi z podniesionych w kasacji zarzutów. Sąd Okręgowy przeprowadzał na rozprawie odwoławczej postępowanie dowodowe, wzbogacając materiał dowodowy o złożone dokumenty, z których wynikało, że w innych sprawach, w okresie zbliżonym do czasu popełnienia zarzucanych przestępstw w niniejszym postępowaniu, stwierdzono u oskarżonego chorobę psychiczną, w określony sposób rzutującą na poczytalność, a także na możliwość udziału w postępowaniu karnym, a nadto, że oskarżony został zaliczony do

znacznego stopnia niepełnosprawności z powodu choroby psychicznej i stopień ten został ustalony od 26 kwietnia 2012 r. na stałe (k. 400). Te okoliczności były w sposób oczywisty doniosłe z punktu widzenia prowadzenia postępowania przez Sąd Okręgowy w O., jednak w ogóle nie zostały uwzględnione i rozważone stosownie do ich treści, co stanowi naruszenie art. 410 k.p.k. Za rzetelne rozważenie nie może być w tej sytuacji uznana powołana wyżej konstatacja Sądu odwoławczego co do stanu zdrowia psychicznego oskarżonego, jaka została zawarta w uzasadnieniu wydanego przez ten Sąd wyroku.

Z tych względów zaskarżony wyrok należało uchylić.

Pomimo podzielenia w całości podniesionych w kasacji zarzutów, Sąd Najwyższy uznał, że rozstrzygnięcie kasatoryjne może dotyczyć jedynie pkt. I b) i pkt. II zaskarżonego wyroku oraz wyroku Sądu Rejonowego w W. w zakresie utrzymanym w mocy. Sąd Okręgowy w O. zaskarżonym wyrokiem w części z pkt. I a) zmienił bowiem wyrok Sądu I instancji poprzez uniewinnienie R. B. od dokonania czynu z art. 263 § 1 k.k., opisanego w pkt. I aktu oskarżenia, co oznacza, że w zakresie tego zarzutu sprawa została rozstrzygnięta w sposób najkorzystniejszy dla oskarżonego. Zważywszy na fakt, że obrońca może podejmować czynności jedynie na korzyść oskarżonego (art. 86 § 1 k.p.k.), zaś jego procesowe działania na etapie postępowania kasacyjnego wyznacza interes procesowy we wzruszeniu zapadłego rozstrzygnięcia (art. 518 k.p.k. w zw. z art. 425 § 3 k.p.k.), Sąd Najwyższy uznał, że choć obrońca wskazał w kasacji, że skarży wyrok w całości, nie było to sformułowanie skuteczne. Nie sposób bowiem przyjąć możliwości kwestionowania na korzyść orzeczenia o uniewinnieniu – nie jest już możliwe w zakresie takiego rozstrzygnięcia działanie na korzyść oskarżonego, skoro jest ono najbardziej korzystne spośród przewidzianych w Kodeksie postępowania karnego, a nadto nie można racjonalnie stwierdzić, że narusza ono prawa oskarżonego lub szkodzi jego interesom, a więc, by po stronie obrońcy kwestionującego wyrok uniewinniający, istniało *gravamen* z rozumieniu art. 518 k.p.k. w zw. z art. 425 § 3 k.p.k. Co do bezwzględnej przyczyny odwoławczej z art. 439 § 1 pkt 10 k.p.k., jaką był obciążony wyrok Sądu I instancji (oskarżony w postępowaniu odwoławczym miał obrońcę), zgodnie z treścią art. 439 § 2 k.p.k., uchylenie wyroku z jej powodu może nastąpić tylko na korzyść. W tym układzie, zważywszy na nieskuteczność objęcia

kasacją całości rozstrzygnięcia Sądu Okręgowego w O. z wyżej powołanych powodów, sprawa została prawomocnie rozstrzygnięta w zakresie czynu z pkt. I aktu oskarżenia, a co za tym idzie, uchylenie wyroku Sądu Rejonowego w W. z powodu okoliczności z art. 439 § 1 pkt 10 k.p.k. mogło nastąpić tylko w zakresie, w jakim aktualne było skazanie R. B. w pozostałym zakresie. Ze względu na fakt, że wniosek kasacyjny nie wiąże Sądu Najwyższego, wymienione okoliczności nie wpłynęły na postrzeganie kasacji jako oczywiście bezzasadnej w rozumieniu art. 535 § 5 k.p.k.

Ponownie rozpoznając sprawę Sąd I instancji w pierwszej kolejności ustanowi R. B. obrońcę z urzędu, chyba że będzie on reprezentowany przez obrońcę z wyboru (art. 81 § 1 k.p.k.), a następnie dopuści dowód z uzupełniającej opinii biegłych psychiatrów w związku z okolicznościami, które nie były podstawą opinii sporządzonej w postępowaniu przygotowawczym, względnie dopuści dowód z opinii innych biegłych, stosownie do regulacji z art. 201 k.p.k. W zależności od treści tej opinii podejmie dalsze decyzje procesowe.

Rozstrzygnięcie o wynagrodzeniu obrońcy z urzędu wynika z art. 29 ust. 1 ustawy z 16 maja 1982 r. Prawo o advokaturze (Dz. U. z 2020 r., poz. 1651) w zw. z § 17 ust. 3 pkt 1 i § 4 ust. 3 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 3 października 2016 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu (Dz. U. z 2019 r., poz. 18).

Mając powyższe na uwadze Sąd Najwyższy orzekł jak w wyroku.